

Η ΜΟΝΗ ΣΤΑΥΡΟΝΙΚΗΤΑ

Επιμέλεια: Σωτήρης Αθανασιάδης - Δημήτρης Τενεκετζής • Αρχιτέκτονες ΚΕΔΑΚ

Μοναστήρια των Μετεώρων και, αργότερα (1535), αιογραφεί τις τοιογραφίες του Καθολικού της Μεγίστης Λαύρας στο Άγιον Όρος, τις εικόνες του τέμπλου στον ίδιο ναό και στη συνέχεια τις τοιογραφίες της Τράπεζας της Μονής. Αργότερα, τον βρίσκουμε στις Καρυές, όπου διαμένει στο Λαυριώτικο κελλί του "Πύργου" και αυτήν την περίοδο (1545-46) θα πρέπει να του αναθέτει ο φιλο-αγιορείτης και φιλότεχνος Πατριάρχης Ιερεμίας ο Α΄ (κτήτωρ της Μονής), την τοιογράφιση του Καθολικού και στη συνέχεια της Τράπεζας και του παρεκκλησίου του Προδρόμου, της Μονής Σταυρονικήτα· την ίδια εποχή ζωγραφίζει και σειρά φορητών εικόνων και εικόνων του τέμπλου.

Μία θεώρηση του συνόλου του τοιογραφικού έργου του Θεοφάνη κατά τον ακαδημαϊκό Μανόλη Χατζηδάκη και την βυζαντινολόγο Αγάπη Καρακατσάνη, χαρακτηρίζεται από ένα μελετημένο πρόγραμμα εικονογράφησης των ιερών χώρων, που συμπληρώνει το ένα τα άλλα και, ταυτόχρονα ενισχύει την άποψη ότι όλες οι τοιογραφίες ανήκουν στην ίδια χρονική και τεχνολογική ενότητα, που ακολουθεί πιστά τις αρχές της 'Κρητικής Σχολής': αυστηρότητα έκφρασης, έμφαση στη λεπτομέρεια, γνώση χειρισμού των φωτιστικών πηγών, ρεαλιστικότητα στην απεικόνιση, ευρηματικότητα στις συνθέσεις και, πάντως, πίστη στα καθιερωμένα αρχέτυπα της ορθόδοξης εικονογραφίας.

Το εκφραστικό ιδίωμα του Θεοφάνους είναι ταπεινό και λιτό, όπως αρμόζει άλλωστε στην μοναχική του ιδιότητα: ο ίδιος δεν υπογράφει τα δημιουργήματά του... αυτά τα χαρακτηριστικά περνούν ως βασικές αρετές και στη ζωγραφική των δύο γιων του, Συμεών και Νεόφυτου, που συνεχίζουν την ίδια συνεπή πορεία του πατέρα, 'γέροντα' και δασκάλου τους. Το έργο του αποτελεί μία συνέχεια της Παλαιολόγιας ζωγραφικής, αν και περιέχει -κατά τους ειδικούς- συγκρατημένες προσωπικές καινοτομίες, που καθοδηγούν ακόμη και τους ζωγράφους της Αναγέννησης· πρόκειται για μία τέχνη βαθύτατα ανθρωποκεντρική η οποία αναγνωρίζεται από ανώτερους εκκλησιαστικούς κύκλους της εποχής του και ακτινοβολεί διαχρονικά... είναι ο διδάσκαλος, στο ρωμαλέο έργο του οποίου θα εντυφλήσουν και από τον οποίο θα εμπνευσθούν στη συνέχεια, εντός κι εκτός Ελλάδος, καλλιτέχνες σαν τον Αντρέϊ Ρουμπλιώφ, τον Δομήνικο Θεοτοκόπουλο και τον Διονύσιο εκ Φουρνά.

Πεντακόσια -σχεδόν- χρόνια μετά το έργο του Θεοφάνους, ερχόμαστε σήμερα, να προστεθούμε στους "προσκυνητές" του έργου του και στους «ερασιτέες» της τεχνολογίας του...

Εδώ στη Casa Bianca, στα "ΛΘ΄ Δημήτρια", αποτίουμε όλοι μαζί έναν ελάχιστο πρέποντα "φόρο τιμής" στον μεγάλο αιογράφο του Γένους μας_ αυτόν τον Έλληνα, που μετά την Άλωση επιχειρεί να συνεχίσει την πνευματική, θρησκευτική και καλλιτεχνική κληρονομιά του Βυζαντίου στην τουρκοκρατούμενη ηπειρωτική Ελλάδα, σε καιρούς πράγματι δύσκολους, που το μέλλον του τόπου διαγράφονταν σκοτεινό.

Έτσι, η προσφορά του Θεοφάνους Στρελίτζα ή Μπαθά και των γιων του, αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία και μήνυμα για όλους μας...■

